

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย
Sangha Administration in Thailand

พระอธิการแพร สุมงฺกโล (บุตรสองคอน)¹

Phra Atikan Pae Sumangckalo (Butsongkon)²

บทคัดย่อ

บทความนี้กล่าวถึงการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีความเป็นเอกภาพของความเป็นพุทธวิถี บริหารจัดการสู่ความทันสมัยแห่งยุค เพื่อเข้าถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการที่เหมาะสมในการพัฒนากิจการคณะสงฆ์ของไทย โดยการเริ่มจากพระภิกษุ สามเณร แม่ชี และพุทธศาสนิกชน ให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยที่เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

คำสำคัญ : การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย.

Abstract

This article discusses the Sangha Administration under the Buddhist unity in the modern The current study focuses on the changes of Thai and global society in order to adjust the appropriate methods for the development of Thai sangha administration by encouraging monks, novices, nuns and Buddhists to be knowledgeable in the principles of Thai sangha administration according to the dharma discipline of the Lord Buddha.

Keywords : Sangha Administration in Thailand.

บทนำ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นการปกครองเพื่อบังคับบัญชาดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้อยู่ในความเรียบร้อยดีงาม ส่วน

---

¹ เจ้าอาวาสวัดป่าชัยวัน ตำบลหนองกุงสวรรค์ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

² Abbot of Wat Pa Cha Ya Wan. Nong Kung Sawan Subdistrict, Kosum Phisai District, Maha Sarakham Province.

การบริหารจะเป็นไปเพื่อการบริหารจัดการที่จะประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารควรยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรม และใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร และต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม เป็นที่ตั้งพึงสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่ เพราะเสียสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่” (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549 : 2)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หรือการปกครองคณะสงฆ์โดยหลักคือ การปกครองตามธรรมวินัย และให้กฎหมายหรืออำนาจรัฐเป็นหลักสนับสนุนโดยเฉพาะเมื่อก้าวถึงประเทศไทย โดยเฉพาะในปัจจุบันได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสองฉบับนี้ เป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่ถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ และเป็นหลักในการจัดระเบียบ การปกครองคณะสงฆ์ด้วย และต่อมาก็ได้กำหนดให้มีเถรสมาคมออกข้อบังคับวางระเบียบออก คำสั่ง มีมติและ ออกประกาศโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย (เฉลิมพล โสมอินทร์, 2546 : 225-255)

วัดเป็นหน่วยงานปกครองและเป็นหน่วยงานดำเนินกิจการคณะสงฆ์ และกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด และเป็นฐานอันสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา เป็นองค์กรหลักในการปกครองคณะสงฆ์ หลักเกณฑ์และวิธีการต่างๆ เกี่ยวกับวัด ทรงตราเป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับบทบัญญัติว่า ด้วยมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นสถาบันหรือองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล หรือเป็นบุคคล ตามกฎหมายตามความในมาตรา 31 วรรคสอง และมาตรา 19 แห่งราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 วัดจึงได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่นๆ วัดทั้งหลายย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทกฎหมายดังเช่นบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ ในการต่างๆ เอง มิได้ จำเป็นต้องมีผู้แทน เพื่อใช้สิทธิและหน้าที่หรือแสดงเจตนา ดังเช่นบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 31 วรรคสาม ว่า “เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป” ดังนั้น เจ้าอาวาสเป็นทั้งผู้ปกครองวัด ตามมาตรา 36 และเป็นผู้แทนวัดตามมาตรา 31 วรรคสาม ทั้งเป็นฐานะเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา ดังความแห่งมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา เพราะเหตุนี้ ตำแหน่งเจ้าอาวาส จึงเป็นตำแหน่งที่สำคัญยิ่ง (พระเทพปริยัติ สุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ), 2545 : 16)

เจ้าอาวาสในฐานะที่เป็นผู้บริหารของวัด จึงจำเป็นต้องมีรูปแบบในการจัดการที่พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยตลอดเวลา แต่ยังคงความเลื่อมใสศรัทธาถูกต้องตามพระธรรมวินัย ฉะนั้น เพื่อให้ บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร ทั้งในเชิงบริหารงาน และการพัฒนาองค์กร จึงมีหลักการบริหารสมัยใหม่ เข้ามาเป็นรูปแบบ หรือหลักการในการบริหารจัดการ มีพระสังฆาธิการเป็นผู้บริหารดูแล หากพระสังฆาธิการที่ มีความรู้ความสามารถทางบริหารจัดการก็สามารถทำให้การดำเนินงานของคณะสงฆ์มีระบบ และ ประสิทธิภาพ มีผลให้วัดเจริญรุ่งเรือง เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของผู้มาพบเห็น และสามารถทำประโยชน์ให้แก่

พุทธศาสนาและสังคมไทยมากขึ้น ปัจจุบันพระสังฆาธิการที่สามารถบริหารวัดอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพนั้นมีจำนวนน้อยลง สาเหตุหนึ่งมาจากการขาดความรู้เรื่องการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่จะนำไปประยุกต์ใช้บริหารจัดการวัดของตนให้เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ เพราะโดยทั่วไปพระสังฆาธิการไม่มีโอกาสได้เรียนรู้วิธีดังกล่าว วัดหลายแห่งในปัจจุบันจึงไม่สามารถดึงคนรุ่นใหม่ให้มาเข้าวัด และพระสงฆ์ในวัดไม่สามารถใช้ศักยภาพของตนทำประโยชน์ให้แก่วัดและชุมชนได้เต็มที่ หากปล่อยให้วัดมีสภาพเช่นนี้ต่อไป บทบาทของวัดที่มีต่อชุมชนและสังคมไทยจะลดน้อยลงไปเรื่อยๆ และไม่สามารถช่วยเหลือพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปได้

หลักการบริหาร

พระมหานพต นวคุโณ (ก่อนสันเทียะ) และคณะ (2560 : 343-344) ได้กล่าวว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่ความเป็นเลิศของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ต้องประกอบด้วยหลัก “PESS MODEL” ดังนี้คือ

P หมายถึง P = Process (กระบวนการบริหาร) คือ กระบวนการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่ความเป็นเลิศให้เกิดขึ้นแก่พระสังฆาธิการ 4 ประการ (P4) ได้แก่

P1 = การวางแผน (planning)

P2 = การสื่อสารความเข้าใจ (Communication)

P3 = การปฏิบัติการ (Operation)

P4= การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement)

E หมายถึง E = Management To Excellence (การบริหารสู่ความเป็นเลิศ) คือ องค์กรที่มีการบริหารสู่ความเป็นเลิศในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 7 อย่าง (E7) ได้แก่

E1 = ภาวะผู้นำ (Leadership)

E2 = การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning)

E3 = การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการ (Customer Focus)

E4 = สารสนเทศและการจัดการความรู้ (Information Management)

E5 = การให้ความสำคัญแก่บุคลากร (Human Resource Focus)

E6 = การบริหารกระบวนการ (Process Management)

E7 = ผลการดำเนินงาน (Operation Results)

S หมายถึง S = Sangha Affairs (งานกิจการคณะสงฆ์) คือ งานอันเป็นหน้าที่ของพระสังฆาธิการต้องดำเนินการ 6 งาน (S6) ได้แก่

S1 = กิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครอง (Governance)

S2 = กิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษา (Education)

S3 = การคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (Education Welfare)

S4 = กิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ (Propagate)

S5 = กิจการของคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการ (Public Facilities)

S6 = กิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (Public Welfare)

S หมายถึง S = Sappurisa-dhamma (สัพปุริสธรรม) คือ ธรรมของสัตบุรุษ, คุณสมบัติของคนดี, ธรรมของผู้ดี 7 ประการ (S7) ได้แก่

S1 = ฉัมมัญญาตา เป็นผู้รู้จักเหตุ (knowing the cause)

S2 = อตถัญญาตา เป็นผู้รู้จักผล (knowing the purpose)

S3 = อัตตัญญาตา เป็นผู้รู้จักตน (knowing oneself)

S4 = มัตตัญญาตา เป็นผู้รู้จักประมาณ (knowing how to be temperate)

S5 = กาลัญญาตา เป็นผู้รู้จักกาล (knowing the proper time)

S6 = ปริสัณญาตา เป็นผู้รู้จักบริษัท (knowing the society)

S7 = ปุคคัลลัญญาตา เป็นผู้รู้จักบุคคล (knowing the different individuals)

องริ ฟาโยล นักวิชาการชาวฝรั่งเศส ได้สรุปเป็นทฤษฎีว่า PODCS ซึ่งในรูปของกระบวนการบริหารที่ใช้ในการศึกษา 5 ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การอำนวยการ การควบคุม และการจัดบุคลากรลงสู่หน่วยงาน (ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง, 2545: 16-17)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของไทย

การถ่ายทอดหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอันนำไปสู่การปรับบทบาททั้งทางสังคมและทางจิตวิญญาณเพื่อให้กลับมามีพลังสร้างสรรค์ทั้งต่อวิถีชีวิตของผู้คนและต่อความเป็นไปในสังคมยุคปัจจุบันซึ่งถือเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติเพื่อที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาเจริญเติบโต ในยุคสังคมโลกาภิวัตน์จึงเป็นหน้าที่สำคัญของคณะสงฆ์โดยการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการเผยแผ่หลักธรรมซึ่งในสังคมปัจจุบันนั้น เทคโนโลยีมีความสำคัญต่อมนุษย์ในการใช้ชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก (จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และคณะ, 2559 : 275-287) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยได้ถูกระบุไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535) เพราะการศึกษาที่คณะสงฆ์จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา มี 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ (พระธรรมปริยัติโสภณ, 2545 : 9) ได้แก่

1. **ด้านการปกครอง** ตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้น มิใช่เป็นจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพ

เอื้อ เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่ง การศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษา ทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษา ก็ต้อง ปกครองด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบใช้ อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหาเริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้นไป ทำให้ยิ่งต้องเพิ่มการใช้อำนาจ ใช้อำนาจ และจะเน้นการลงโทษมาก ยิ่งขึ้นตามลำดับ ไม่ใช่การปกครองแบบพยายาม สร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายาม กำจัดคนเลวนั่นเอง (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต), 2539 : 78)

2. ด้านการศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันควรแก่สมณะซึ่งได้แก่การศึกษาพระปริยัติธรรม หรือการศึกษาธรรมบาลีซึ่งปัจจุบันได้ จำแนกเป็น 2 ส่วน คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม- บาลี และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆอันสมควรแก่สมณะการศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑล ในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมากมักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์มาเป็นอย่างดี ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี 2 ประการคือ 1) คัมภีร์ธรรมา คือธรรมาฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน 2) วิปัสสนาธุระ คือธรรมาฝ่ายเจริญ วิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐานซึ่งรวมทั้งสมณะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมยอด (พระศรีปริยัติโมลี, 2546 : 183-185)

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันมีการดำเนินการ ดังนี้ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัด สนับสนุนนอกจากนี้ การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากการสาธารณะศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาหรือกระบวนการศึกษาสงเคราะห์บางชน ทั้งก่อนวัยเรียนและในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่างๆ ตามสมควร การศึกษาสงเคราะห์นั้นเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน การศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ ดำเนินการในลักษณะนี้เป็นการจัดการศึกษา แบ่งได้เป็น 4 ประเภทคือ 1) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาและโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อ สงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุ สามเณร ส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัดและได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนา 2) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระสงฆ์ให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรมวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม แก่เด็กและเยาวชนเป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติด้วยหลักธรรมของพระศาสนา 3) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมปมนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็กทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติแต่ด้วยเด็ก 4) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณร ศึกษาเล่าเรียน

ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษาวิชาพระปริยัติธรรมหมวดภาษาบาลี หมวดพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติ อีกส่วนหนึ่งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และอยู่ในสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พระศรีปริยัติโมลี, 2546 : 48-49)

4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ เป็นโครงการปฏิบัติสืบเนื่องและเป็นโครงการเฉพาะกิจปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 กล่าวว่า การเผยแผ่ หมายถึงการทำให้ขยายออกไป เช่น เผยแผ่พระศาสนา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 459) การทำให้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาขยายกว้างขวางออกไป เผยแผ่กว้างขวางออกไป ทำให้เป็นที่แพร่หลายเป็นที่รัก ต่อสาธารณชน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 742) ทางด้านพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) (2548 : 110) ได้กล่าวถึงการประกาศ พระพุทธศาสนา โดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้งถือเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่ พระพุทธเจ้าทรงประทานโอวาทให้แก่เหล่าพระสาวกชุดแรกที่ทรงส่งให้ไปประกาศพรหมจรรย์ ว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพ และมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปร่วมทางเดียวกัน สองรูป” จากพระพุทธพจน์นี้เป็นเครื่องชี้ชัดว่า บทบาทสำคัญของการสื่อสารหลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดยเป็นหลักการและนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเหล่าพุทธสาวกจนตราบเท่าปัจจุบันนี้

5. ด้านการสาธารณูปการ เป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจ ของวัดในด้านอื่น ๆ การพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่ การดูแล บำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมารุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิ ศาลา การเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่ เท่าเทียมกันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาด เศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ

6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระภิกษุ สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุ สามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระภิกษุเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้า หมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาเด็ก นักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ เป็นต้น

บทสรุป

ถ้าคณะสงฆ์ยังคงมีความเข้มแข็ง มีความเป็นเอกภาพ มีเอกลักษณ์ และความเป็นอัตลักษณ์ของความเป็นวิสุทธิพุทธ วิถีธรรมของสังคมไทย พระพุทธศาสนาก็จะยังคงค้ำจุน ดูแลสังคมให้เป็นปกติสุขได้อย่าง

แน่นอน แต่ถ้าวันใดสังคมไทยก้าวหน้า องค์คณะสงฆ์ยังมีการบริหารจัดการแบบดั้งเดิมไม่ปรับเปลี่ยน ยุทธวิธีการบริหารจัดการสู่ความทันสมัยสังคมไทยคงไม่สามารถพึ่งพาความเข้มแข็งของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของไทยได้ อาจต้องไปแสวงหาศาสนาใหม่ ลัทธิใหม่ที่เข้าใจและเข้าถึงและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงแห่งอนาคตของสังคมโลกและสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

ปัจจุบันจึงนับเป็นโอกาสดีที่คนไทย สังคมไทยและคณะสงฆ์ไทยจักได้เดินทางไปแสวงหาจุดยืนที่ดี จุดปรับเปลี่ยนที่เหมาะสมและมุ่งเน้นของการพัฒนากิจการและองค์คณะสงฆ์ของไทยเราให้มีความทันสมัย เริ่มจากจุดสำคัญคือวัดทุกชุมชน/หมู่บ้านเพื่อพัฒนาวัดทุกแห่ง จนกลายเป็นวัดที่มีประสิทธิภาพสูง เพราะหากพระภิกษุสามเณรเป็นบุคคลมีประสิทธิภาพสูง และมีการบริหารจัดการความรู้ทุกมิติแล้วจะทำให้การบริหารและการให้บริการงานกิจการคณะสงฆ์ไทยสมบูรณ์และสง่างามยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมพล โสมอินทร์. (2546). **ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุทรไพศาล.
- ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง. (2545). **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และคณะ. (2559). **บทบาทพระสงฆ์ไทยในสังคมยุคโลกาภิวัตน์**. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ 4 ฉบับที่ 1.
- พระมหานพดล นวคุโณ (ถ่อนสันเทียะ) และคณะ. (2560). **รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่ความเป็นเลิศของพระสงฆ์จากระดับเจ้าอาวาส**. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ 13 ฉบับพิเศษ เล่ม 3 มิถุนายน.
- พระศรีปริยัติโมลี. (2546). **พระสงฆ์กับการเมือง**, กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2545). **การคณะสงฆ์และการศาสนา**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549). **พุทธวิธีการบริหาร**, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปริยัติโสภณ. (2545). **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต). (2539). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**, กรุงเทพฯ : นามมีบุ๊คส์.